

Slovenski GLASNIK.

Lepoznansko-podučen list.

Odgovorni vrednik in izdajatelj: Anton Janežič.

Št. 4.

V Celovcu 1. aprila 1863.

IX. zv.

Sestri Zora in Solnea.

(Zložil M. Kr.)

Prvi del.

Kaj opravkov ima danes
Dvorski in drhal njegova!
Da jih pol ne premaguje
Slug domačih urna roka,

Da je bilo iz sosesstva
Jih privzeti silna noja,
Kajti v kratkem času bode
Don Almirova poroka.

Vrnil se je don Almiro
Vendar z viteškega pota,
Sledba čudozgod držala
Ga je dokaj let od doma.

Hodil je po vseh deželah
Od naroda do naroda,
Dvor, kjer njega bi ne bilo,
Našel, mislim, bi se komaj.

Šel je v najodročne kraje,
Če je zvala čudozgoda,
Znana po vlastitih skušnjah
Bila mu je vsa Evropa.

Pred oči so mu stopile
Lepe gospodične stokrat,
Al sreč se ni mu vnelo,
Duša mu ostala prosta,

Dokler da ga ni prinesla
Sreča, zgododelka občna,
V neki grad tam na Slovenskem,
K ljudstvu tujega mu golča,

V gradu tem v najlepšem cvetu
Cvela je prelepa roža,
Ki po navestnici dneva
Zvala ni zastonj se Zora.

Vitez ni umél Slovenke,
Gospodična ne Španjolca,
Toda Amor tolmačitelj
Je ljubečega vesoljstva.

Šla je iz Slovenske zemlje,
Da postane Španjska dona,
Spremljevale so jo želje
In vošila vsega roda. —

Sto svetilnikov razsvitlja
Sobe krasnega poslopja,
Po sobanah nočna tmina
Premenila se je v poldan.

In k' od luči ne bi bila
Premenila v dan se noč ta,
Premenila bi jo bila
Vsaka dona in senjora,

Ker lepota vsa na glasu,
Kar imá je Španijolska,
Zbrala se je k don Almiru,
Da mu svatbi bo nazoča.

Ne da bo nazoča svatbi,
Vse iz drugega le vzroka:
Radovednost jih je zbrala,
Kakšna pač je dona Zora;

Kakšna neki je ta tujka,
Ki od nje lepote polna
Je postala vsa dežela,
Tak palača kakor koča.

Gori v gradu se razlega
Glasna in vesela godba,
Poje pavka in trobenta,
Da gluši vse iz okroga.

Prišel je trenutek tisti,
Kteri radovednost množva
Bo nasitil in spokojil:
V sobo stopi krasna Zora.

Da zavzetje bi opisal,
Ki nastálo je od vstopa,
Le pomisliti ni treba,
Za vsak trud bi bilo škoda.

Eden glas je šel po družbi:
„Ona je lepote krona!
Take nima cela zemlja,
Pa nikár le Španijolska!“

Na ušesa je šeptala
Resolutno doni dona:
Sestre, vse smo potemnéle
O prihodu tega solna.

Moških hvala je pravična,
Pa jej ni ne ena sprotna,
Tak je sila te krasote
Krepka, jaka ter mogočna!

Dona Zora, dona Zora!
Al ne bo ti kvar in škoda
Prikalivši prizoréla
Iz prehvale tega dnova?

Don Almiro, don Almiro,
Al bo dosti ta poroka,
Da te sla po čudozgodah
Z novega ne zvabi z doma?

Béžite hudobne misli,
Béži sumnja, zlobe polna,
Don Almirova ljubezen
Je prečista in prevročá.

* * *

Nebó je jasno, zrak je čist,
Oblaku je prešla zavist,
Da solnčice bi kril očém,
Ki vsem pozemeljskim stvarém,
Ki sveti zverim in ljudém.

Raduje se človeški rod,
Nature vstvarjene gospod,
Ljudém gré srce na razšir,
Iz srca vre jim petja vir,
In petje znani dušni mir.

Na rádot jim je dneva kras,
Pa veselijo se na glas,
Zakaj vremena kras al stud
Moč ima do človeka tud,
Da je kroták al divje hud.

Prišel je dan oblačen, grd,
 Na čelo vreže ral ti mrd,
 Ki bil si včera j vedrih lic
 In čela brez sledú meglíc,
 Pritiska dnes te toge žrd.

Telesne mu postave rast
 Lepoti moški dela čast,
 Ko jel je raven in tenák,
 Pa zraven močen in krepák
 Ko v gozdu med drevesi hrast.

Obrnil se je piš čez noč,
 Odvzel je jugu sever moč,
 Postal na nebu gospodar
 Je z nova solnca svetli žar,
 Čemernost tebi več ni mar.

Kaj mu je danes sreče tat?
 Zamoril radost kakšen strup?
 Al ga prevaril je kak up,
 Ki zbežal mu je izpred vrat,
 Ko jih je htel odpreti dat?

Prešél je z neba sever črn,
 Izdrt iz srca ti je trn,
 Povrnil se je blisk v očéh,
 Povrnil ustom prejšnji smeh,
 Imel bi žalost kar za greh.

Globoko v misli zatopljen
 Pobeša glavo vse na niz,
 Na zemljo vpira gled skaljen,
 Pa le ne vidi, kar je bliz;
 Pač huđ ga mora grizti griz.

Na stran si vrgel jok in stok,
 Veselo gre ti vse spod rok
 In teče spešno kakor blisk,
 Kar bilo včera j vzrok je stisk,
 Jok zmenil si na vrisk in pisk.

Sedaj je vstavil hojo nog,
 Z očmi strmí v potoka tek,
 Potoka tek hití skoz log
 Vesel mem olš in vrb in smrek,
 Zastonj, v njem danes spi odjék.

Pa si vesel, in sam ne veš,
 Kakó je prišlo, jež al peš,
 Od kod je prišlo, s katerih stran,
 Zakáj je prišlo, da ta dan
 Od vsega bivaš radován.

Potočni ljubošumni val
 Veselja sluhu ni dajál,
 Ne pazi danes sklen očés
 Na válov mičnogibčni ples,
 Obrne se od vode kmal.

Da se je ták dan zemlji dal,
 Vesela tudi je žival,
 Kateri je vseskrbni Bog
 Planeta zemeljskega krog
 Za stan tla, vodo, zrak odbral.

Korači dalje v sé zaprt,
 Al daleč ga ne nese hod,
 Ko bi majál pod njim se pod,
 Postane, sede dol na prt,
 Po tleh zeleno razprostrt.

Pa tudi vsak planetov ud
 Brez kril, brez nog in brez plavút,
 Je dneva krasnega vesel;
 Le enemu veselja čút
 Od dneva tega ni se vnel.

Sedí nemično tu na tleh,
 Ko bi prestal mu sklepov gib,
 Med tem ko v žilah kri na speh
 Mu teče, da v minutah dveh
 Naštel bi tisoč krvnih bib.

To je mladenič čvrst in jak,
 V najboljši dobi krepkih let,
 Da mu je malokdo enák;
 Na licih mu na šir razpet
 Precvita zdravje, vónjav cvet.

Zavrè mu srce in iz ust
 Mu prikipí zavreto v njem,
 In od čeljusti mu čeljust
 Prizdigne sožnju na izpust,
 Ki bež' in brž prostóst si vzem'.

Globoki srca je komun In ta junak je sam on bil,
Z besedami plitviti jel, Zapel je lastno pripovest,
Počasu v roke gosli vzel, Zapel je bol, ki ga moril
Izvalil z lokom glas iz strun, In vzel mu srce je v posest,
In to-le pesemco zapel : Sodrúg s početka trdno zvest.

Junak je šel na goro stat, Dà, v onem belem gradu tam
Da vidi spodaj beli grad, Je sjala Zora, kras deklét,
„Meglica v dolu, béži stran, Ko kras cvetlic je rožni cvet;
Da se bo videlo na plan; Veril od nje ga j' mnog oznám,
Da meri na-nj in ne drugám.

Vetriček, spuhaj megli čad, Zaljubil se je vá-njo ves,
Da se bo videl beli grad; In mislil níkdar ni na kes;
Da se bo vid'la grajska hči, Zakaj bi bil se pač kesál,
Ki jej pod solncem lepše ni; Čemú bi pač mu bilo žal,
Saj nezvestobe ni poznál?

Da vidim lepo grajsko hčer, Zakaj imel si v njo tak up?
Ki ljubi mene brez primér.“ Pa ne bi pokoril se zdaj,

Popuhne veter, močen dih, Imel bi v srcu mir in raj,
Megló spodí na prvi pih. Kar vrgel si od sebe v kraj,
In dal si tako dober kup.

Meglica zbegla je na stran, O grájavec, kje ti je um?
Da se je videlo na plan. Al ni te take graje sram?

Vetriček spuha megli čad, Kaj sebe nisi grajal sam,
Da se je videl beli grad; Ko te je gonil svetni hrum

Da se je vid'la ljubica, V samoto, v loge in k vodám?
Ko je kuš'vála družega.

Umolkne, gosli dé na stran, Hudobno srce ti imaš,
Povzame, k nebu pošlje zdih, Takó hudobno da kipí,
Za vse okoli njega tih, Da zlosti kriti še ne znaš:
Le njemu zdi se tak glasán, Kaj si trpel od njega ti,
Ko grom iz ust kanonu zgnan. Da z bodci mira mu ne daš?

Zakaj je zdihníl tak na moč? Odgovor daj, čemu molčíš?
Zakaj je vprl očesni sklen, Kaj jezik za zobmi držiš?
Na griča tega le greben? Al se resnice tak bojiš?
Al ta pogled, tak čudno zroč, O dà dà! za resnice sluh
Le kratko bil je holmu plen. Obrékavec je topoúh.

O grič, o holm! vrhunec tvoj, Zaljubil se je v grajsko hčer,
Je tisti bil, ki šel je na-nj, Grajščak ni stavil mu zavér,
Junak, napolnjen sladkih sanj, Saj bil je korenjak on čvrst,
Ki mislil le ni, kakšnih noj, Ki strašil ni se Turških vrst,
Število vrh ta vlil bo va-nj. Le mel jih je ko lemež prst.

Junaštvo to je cenil Beč,
 Pa ga je dvignil v plemski stan,
 Opasal viteštva mu meč,
 Za last mu dal posestev več
 In grad in pa podložnih dlan.

Premaga grad nanagli strah,
 Znad vrat je snet rodbinski grb,
 Potegnjen s turna križ na mah,
 Oskruniti ga, streči v prah,
 Turčinu je najprva skrb.

Razširjen bil je glas njegov,
 In slavo hrabrih moških del
 Hvaležen mu je narod pel,
 Ker v boju ni poznal strahov,
 Pa mu junák veljal je cel.

Kdor diše v gradu, vsak je rob,
 In čuti strast sovražnih zlob,
 Grajščak in milostna gospá
 Med soznje deta sta obá,
 Turčin razločka ne pozná.

In bil je eden izmed njih,
 Izméd gradém podvrženih,
 Ki pa mu dal je Turški boj,
 Zdivjanih Turkov divji roj
 In sreče in stanú prestrój.

Da s' odpočijejo, dva dni
 Počitka paša napové,
 Pa se podreti grad ne sme,
 Ker sam on va-nj počivat gre;
 Polmesec z grada zableščí.

Ko roj čebél iz sebe ul
 O polni paši bi izsul,
 Takó j' iz Bosne paša drl,
 In na Slovensko stran prirjul
 Na neštevilno tisoč grl.

Al polomescu mesto tu
 Odločeno je kratek čas,
 Le dva dni tam je biti mu,
 Potem se sneme, zidi, z vas,
 In vam ne bode več sledú.

Brez mnogo stavljenih zaprék
 Je šel plené, neté, moré,
 In vzrokováje stok in vek,
 Nikoli slišano gorjé,
 Da obupujejo ljudjé.

Gorjé ga vam odsójenim,
 Kadíl iz vas se kmal bo díim,
 Kar vas ne bode ognju rop,
 Razuje vas zbesnelcev trop,
 Al bote kljubovali jim?

In šel je kakor Dávor drz,
 In ljut ko sam peklenski bes,
 In kakor silna burja brz,
 Da se ni vnet' utegníl les
 Po górah za zloznamení kres.

Odsodil je takó Turčín,
 Da grad razspé na kup zvalín;
 Kakó je pa odsodil Bog?
 Al bo preprečil grozni čin,
 Al pa poslál še več nadlóg?

In prišel je do krajev teh,
 Kjer stal je lepe Zore grad,
 Takó na brz, takó na speh,
 In nemogoč je bil pobég;
 Obsul je grad od spred in zad.

Odsodil Bog je vse drugač,
 Črez dva dni grad ne bo pepél,
 Pa tudi Turek ne veselí,
 Prejenjal bo kristjanom plač,
 Pa se Turčínu bo začel.

Tu bil je vsak upor zastoj,
 Ker kamor le je segel vid,
 Zazrl je tmo le mul in konj,
 In prah in blisk jim spod kopít
 Ves kraj s sovražnikom pokrít.

Obudil že se je rešnják,
 In ta rešnják je narod sam,
 Ki zbegal ga je v goro krik.
 Zaveda se iz prvih mam,
 Pa ga plašljivosti je sram.

Ohrabil jim je vpali duh
 Jetnikov revnih grozni stan,
 Ki gine jim svobode dan.
 To vpije, to kričič na sluh,
 To seka srcu tisoč ran.

Al hočeš, oče, dati hčer,
 Da v harem jo Turčin zaprè
 In ž njo rodi nevernike?
 Trpiš li, da za deda te
 Stori unukom krivih ver?

In kar poskrito v prsih tli,
 Mladič v plámen živ zbudí,
 Navdahnjen stopi v moških krog,
 Pa jim tak živo govori,
 Ko bi z meglá govoril Bog.

Al hočeš, oče, da ti sin,
 Al hočeš, brate, da ti brat
 Odkrsti se in bo Turčin,
 In ko odrase, da takrat
 Morít bo hodil si svoját?

In če je kdo še v dvomu bil
 In se odlóčiti ni znal
 Od noternjih nasprotnih sil,
 Iz prsi mu je dvom pregnál,
 Ko je besede tak zavil:

Iz prsi vsim pregnan je dvoj
 In enoglasno sklenjen boj,
 Nocój napasti Turkov roj,
 Da bo sovražnik al zatrt,
 Al zmaga njim al slavna smrt.

Kaj si pomišljaš, ki si mož
 In Turck ti je žéno vjel?
 Al si odlóčil brž ne boš,
 Ne boš orožja v roke vzél
 In si najdražo last otel?

Mladič je za vodja zbran,
 Pokornost so prisegli mu,
 Dokler ne bo de boj končan
 In Turek iz dežele zgan,
 In tamkaj smrt in zmaga tu.

Kaj si pomišljaš dolgo, sin,
 K' očeta v sóžnosti imáš
 Al si odločiti ne znaš
 Za slaven in ti dolžen čin?
 Al plaši, straši te Turčin?

Ko najsladkeje Turki spe,
 Zbudí se zá-nje joj, gorjé,
 Napadeni so, in ko dan
 Od vzhoda pride pripeljan,
 Na vse strani je Turek zgan.

Kaj si pomišljaš ti, junák,
 Ki ti je drago vjel sovrág?
 Ljubezni pičle to je znak,
 Da se uniceš tako plah;
 Oj kako malo si krepák!

Doséžen glavni je namén,
 Jetnik je vsak oslobojén,
 Tri tisoč strtih je verig
 Trem tisočem je odvaljén
 Od srca kamen težkih brig.

Kaj si pomišljamo, ki nam
 Turčin odžene v svojo last:
 Otroke očam, máteram,
 Sestrice bratom, pa jih tam
 Poturci Muhamedu v čast?

Ko pride jutra svetli zor,
 Jetniki so v zavetji gór,
 In strjeni v pobožen kor
 Zahvalne psalme pojejo,
 Da prišli spet med svoje so.

Al si pomišljamo zató,
 Da deca vzeta nam iz hiž
 Med Turki zatajijo križ?
 Ti s sábo jih zató ženó,
 Da sveto vero jim zatró.

Al z dnevom mine Turke strah,
 Ko vidijo kak mala pest
 Kristjanov zmela jih je v prah,
 In paši, ki je zbežal plah,
 Počasu vrne se zavést.

On znova vojno spravlja skup,
 V preroka stavi ves svoj up,
 Da zmaga, stere ta tropič,
 Ki vodi prosti ga kmetič,
 Al up se mu razpade v nič.

In lašnorok je ta zaklad
 Izsred sovragov tud otél,
 In zdaj, ko plemstvo je prejel,
 Grajščak bi tudi ga vesel
 Pozdravil kakor zeta rad.

Nastane vpitje, glasen hrup,
 Ki vlije paši v srce strup,
 Napadeni so za hrbtóm,
 Začuje se kanonov grom,
 In mečev žvenk in sulic lom.

Dozdaj prerádostnih oči
 Mladenča nič kaj gledal ni,
 Ker bil podložen mu 'je kmet,
 In kmet še dandanašnje dni
 Grajščaku ni dovoljen zet.

To je deželni poglavar,
 Ki mu je prid dežele mar,
 Pa je ko z neba božji sel
 Na pomoč z vitezi prišel,
 In je zatrl za naše kvar.

In ko ne bil bi plemenit
 Po vrli hrabrosti postál,
 Ne bilo bi mladenču v prid,
 Da je sovražnika razgnál
 In je grajščak — grajščak ostal.

Opravek gótov večidel
 Je našel že od kmečkih rok,
 Ni težek bil več s Turki pok,
 Ker komaj da se boj je vnel,
 Sovrág je že bežati jel.

Al zdaj, ko je imé dobíl,
 Je čislan bil in cénjen gost,
 Gospéj in pa gospodu mil,
 In dala sta pristop mu prost,
 In spoštovanja znám obil.

Utekel živ je malokdo,
 Vse druge je posekal meč,
 V deželi ni ga Turka več,
 Jetniki na svoj dom gredó
 In slavo hrabrih del pojó.

In on je rabil ta dopust,
 In hodil v grad vesel in rad
 In zmir in zmir gostejekrat,
 Da vidi dragi svoj zaklád,
 In sliši govor sladkih ust.

Mladenča vrlega slavi
 Pa vsak, kdor diše in živí,
 Sam poglavár tak govóri:
 Za hrabrost tako zve naj car! —
 In car poslal je plemstvo v dar,

In Zora je vse bolj ko kdaj
 Prijazna in zgovorna zdaj,
 In smeja se in šali ž njim,
 In dela mu z vedenjem tim
 Visokih upov marsikáj.

Al kaj mu bilo je nagib
 Za tak junaško slaven čin?
 Srce brez mádežev in hib
 K' imá za bližnje tudi trip
 Imel je podplaninski sin.

In lepša je od dne do dne
 In ljuba vsak dan bolj in bolj,
 Da se navžiti je sreé,
 Da se nagledati dovólj
 Okó ne more in ne vé.

Tedaj človečnost najpopréd,
 Za njo sledí ljubezen koj
 Ki gnale sta ga drzno v boj.
 Za lepo Zoro bil je vnet,
 In ta zaklád mu bil je vzet.

Da njega ljubi, djal bi vsak,
 Verjel je tudi sam junák,
 Ker se mu nje vedenje zdi,
 Da ona tudi za-nj gorí,
 Al rekla mu nikoli ni.

Verjel je tudi oče njen,
 Ker željam vsak verjeme rad,
 Al té sprestró premnogokrat
 Črez gled preprogo tmičnih mren,
 Da nam postane vid meglén.

In tak postal meglén je vid
 Mladeníču z očetom vred,
 Obema pa zbistrí pogléd
 Španjolca tistega prišet,
 K' je hodil čudozgod lovit.

Lovit je hodil čudnih zgod,
 In čudno zgodu tu je vjel,
 Prelepo Zoro s sabo vzél,
 Razpodil dvema polno zmot,
 A sebi vstavil blodnje pot.

Zakaj grajščak ni nič ovér
 Najézil zvezi z vítezom
 In dal mu je tak naglo hčer;
 Al je postal na duhu hrom,
 Da ga trpinčil nič ni dvom?

In če mu je ohrómel duh,
 Kaj pač je ohromenju vzrok,
 Da je za srečo hčere gluho?
 Al to, da ga je klopouh
 Premotil v željah sam otrok?

Le lehko; nisem fizjolog,
 Pa vam povedati ne vem,
 A noternjost pozná le Bog,
 Laží pa praviti ne smem,
 In hypothesovat ne grem.

Poreče kdo: imel je prav,
 Da hčere ni mladenču dal,
 Ker tako pravi rázum zdrav:
 Nesličnost je razdóra kal,
 In klas po cvetji kmal snetjáv.

Al kako to trditi smeš,
 Da ni za njo omikan bil?
 Od kod to tako dobro veš?
 Od mene nimaš sporočil,
 Kakó se duh mu je gojil.

Pa kaj porečes, če velím,
 Da bil je tako on zrejen,
 Ko žlahnikov tačas nobén,
 Če ravno vir ti zamolém,
 Od kodar bival je učén.

To vem, da mi odgovor daš:
 Neveren sem ti v tem Tomáz.
 Al ti verjemi ali ne,
 Na vero siliti ne gre,
 In jaz le pravim: taka je.

Očetu res ni bilo všeč,
 Da mu je hči na tuje šla,
 Al kaj je hotel družega?
 Kako zravnati spolzlo reč,
 Da bi končala se brez zla?

Pa si je tako mislil mož:
 Najpámetniše storil boš,
 Če hčeri prosto voljo daš,
 Poprej pa svet' ki ga imáš,
 In za najboljšega spoznaš.

Pa jej je rekel ino djal:
 Ko jaz bi ti bil, jaz bi zbral
 Domačega si za možá,
 Vendar ne silim ti srca,
 Naj se po željah mi ravná.

Jaz mislil sem, da mi bo zet.
 Naš sosed, ki je lep in vrl,
 Ki stavi vse ga za izgled,
 Ki nam pogubo je zatrl,
 In ti si misli mu predmèt.

Odgovóri mu lepa hči?
 Nikár o tem govoril ni,
 Iz mojih tudi besedí
 Povzeti tega le ni smel
 Da j' up, dobiti me, imel.

Imela sem ga rada res,
 In on mi je najdraži bil
 Ter mi ostane vedno mil;
 Al se bojim, zakonska vez
 Nasula bi med naju jez.

Ko bil ostal bi reven kmet
Edino on vaš bil bi zet
In bil najvredniši bi vas,
Ker sem trudila se ves čas,
Da prav omikam ga za nas.

Al zdaj, ko je tak imenit
Postal, da je povsod češčen,
Zatrt je sklep moj in zmenjen,
On zá me je za zmir zgubljen,
Al duši vekomaj čestit.

Čemú je priti moglo to,
Da on postal je nam rešnik?
Zakaj ni mogel drugih kdo
Storiti tega pač takó,
Kar je dovršil — moj malik?

Takó je rekla, in nje mož
Postál je tisti Španijol. —
Junak pa se je v srce zbol
In zvedel, da na svetu rož
Brez trnja ni nikjer nikol'.

Pustimo ga, naj mu srcé
Ozdravi čas, ker čas gorjé
Ozdravljati najbolje vé,
In mi pa pojmo s Kranjskega
V deželo kralja Španjskega.

Husarji na Polici.

(Spisal Fr. Erjavec.)

(Dalje.)

V gradu so od dne do dne pričakovali grajščaka, pa ga le ni bilo. Lajtnant je bil le malo domá, ker ni našel zabave po svoji volji. Zjutraj je hodeval na lov, popoldne je pa rad jahal poldrugo uro daleč do velike ceste, kjer so v veliki krčmi „pod gabrom“ stanovali drugi husarski oficirji, njegovi prijatli. Časih je po cela dva dni ostajal pri njih. Če je bil domá, jezil se je nad svojim služabnikom ali je pa pretepal svoja dva psa. Ritmajster se je pa navadno doma držal. Po celi dopoldan je bil na vrtu in ni se bal, da bi bil zgubil svoje časti, ako je časih prijel za rezalnik, ali če je z lastno roko presajal cvetlice. Gospó je to neznano veselilo, ker je bila sama velika prijateljica rožam in cvetju. Popoldne je šel navadno doli v vas, je popraševal svoje ljudi, kako so zadovoljni in tudi kmete, kako shajajo s husarji in bil je prav zadovoljen, ker ni slišal od nobene strani pritožb; potem pa se je do večerje rad sprehajal z mladim vahtmajstrom. Po večerji je kaj bral, ali pa je igral šah z gospó. Tako je šel dan za dnevom.

Gospoj se je Mokošinyi od dne do dne bolj priljubil. Spožnala je, da ni tak, kakoršne si je ona sploh mislila vojake. Večkrat ga

je dopadljivo iz okna gledala, kako je hodil od gredice do gredice, od ene rože do druge; tu je odrezal nepotrebno mladiko, tu je skrbno privezal slabo steblice h kolcu in če je še zraven pomislila na njegovo uljudno obnašanje in njegov prijazen govor, morala je priznati, da je ritmajster eden najljubeznjivših ljudi, kar jih je poznala. Večkrat je prosila v svojem srcu ritmajstra za odpuščanje, da ga je tako nemilo obsodila. Zdaj ji je bilo skoraj žal, da je svoji hčeri poslala v Jesenovec; zdelo se ji je, da se ji ni treba zavoljo teh dveh gostov bati za hčeri, ne eden ne drugi se ji ni zdel nevaren. Lajtnant ji je bil preveč neumen in zarobljen, a ritmajster se ji je zdel premoder za kako mladenško lahkoumnost. Brez premislika bi bila poklicala hčeri spet domú ali rada bi se bila posvetovala tudi z možem, ktereja je vsaki dan željno pričakovala.

Samo nekaj gospej ni šlo v glavo, samo nekaj se ji je na ritmajstru zdelo čudno, česar si ni mógla razjasniti. Kar je bil v gradu, še nikoli ni šel v cerkev, in vendar je bil tako dober človek, kakor si ga je le misliti mógla. Prvo nedeljo, ko se je sama peljala v cerkev, ponudila mu je mesto v svoji kočiji; on se ji je sicer z lepimi besedami zahvalil, ali ponudbo je odločno odbil. To je gospo nekoliko vznemirjalo in to jo je tudi zadrževalo, da ni mógla ž njim govoriti tako odkritosrčno, kot bi bila morebiti sama želela. Večkrat je napeljala govor na verske reči, ali on se je vedno umikal in je kmalo govorico zasukal na druge stvari. Nekega večera je že precej pozno še sama sedela in pisala pismo hčeram v Jesenovec, kar priropoče voz na dvořišče, kmalo razloči možev glas in težek kamen se ji je odvalil od srca.

Možina — to je bilo grajščakovo ime — je bil star že blizo 50 let ali vendar, kakor se reče, še v najlepših letih. Sicer ni bil posebno izobražen, ali imel je mnogo zdravega razuma. Svojih misli ni ravno znal zavijati v lepe besede, ali kar je mislil, to je govoril. Zraven je bil blazega značaja, vesele narave, svoji ženi je bil dober in zvest mož, svojima hčeram dober oče in v celi okolici eden najboljih gospodarjev. Svoji hčeri je presrčno ljubil, posebno pa mu je na srce prirasla mlajša Berta. Dopadla se mu je njena otroška odkritosrčnost in neprisiljena živahnost, ona je bila njegova ljubljenska. On sicer ni mislil, da je dobro, ako se človek, posebno v mladosti, odtegne društvu, ali vendar mu je bilo všeč, da je skrbna žena poslala hčeri v Jesenovec. Ko mu je pa žena opisala gosta in ko se je prvi dan sam ž njima spoznal, brž je vidil, da je bila mati preveč strašljiva in že drugi dan se je sam odpeljal v Jesenovec po hčeri. S kacam veseljem ste sprejele hčeri rešitelja iz Jesenovske ječe! Berta se kar ni mógla odtrgati od očetovega vratú in Možina je spet na novo oživel, ko je imel spet pri sebi Berto in ji spet gledal v njene lepe modre oči.

Kako veselo je tolklo gospodičnoma srce, ko so se popoldne pripeljali na Polico! Berta se je ozirala na vse strani, kje se bo po-

kazala kaka uniforma in Julija je pričakovala, da ju pozdravi kak ogerski grof in da ji pomaga iz kočije. Ali razun lajtnantovega služabnika, ki je na klopi pred gradom dremal in se za-nje še zmenil ni, ni je bilo viditi soldaške kape. Ker ni bilo ne tenkega lajtnanta, ne ogerskega magnata, bila je kočijaževa roka dobra, da njima je pomagala stopiti iz voza. In res oficirjev ni bilo domá, lajtnant je bil spet pod gabrom v veselem društvu med svojimi prijatli, ritmajster je bil pa v vasi. Obema gospodičnoma je upadlo srce. Berta je zamerila lajtnantu, ki bi vendar lahko vedil, da one danes pridete, pa gre v krčmo med svoje pajdaše, ki jih vidi vsaki dan. Julija pa ni môgla razumeti, kako more iti ritmajster v vas ravno zdaj, ko se ona pripelje. Obe sta na tihem napovedali oficirjema vojsko.

Po mali južini gredó vsi na vrt. Mati je z veliko pohvalo govorila o ritmajstru; z veseljem pripoveduje, kako veselje ima ritmajster do cvetlic in kako lepo je vredil vrt. Tudi Berti se je vrt zdaj veliko bolj dopadel, Juliji pa ni šlo v glavo, kako bi se ritmajster plemenitega rodú môgel pečati z vrtnarijo in izneverilo se ji je zadnje upanje na ritmajstra.

„Ali kje je moje rožno drevesce? kdo se je predrznil ga izruvati?“ vzklikne Berta nevoljno in kaže na prazno mesto v gredici. To drevesce ji je namreč oče zasadil na njen rojstni dan.

„Ne zamerite, lepa gospodična! jaz sem se predrznil ga presaditi“, začuje se za njimi prijeten glas. „Drevice je bilo žlahnega plemena, pa je bolehalo, ker je imelo malo solnca. Torej sem se predrznil ga presaditi na najlepše mesto v vrtu, kjer ga obseva solnce od jutra do večera in prosim, gospodična, le pogledjte, kako veselo raste, kako bogato cvete, da ga je milina gledati.“

Gospa predstavi hčeri ritmajstru Mokošinyiu. Berta je vsa zmôčena in od sramote ne vé, kam bi pogledala. Ritmajster je slišal njene besede, ki jih je izgovorila v prvi nevolji in zdaj jo je tako osramotil, ona sama bi ne bila tako skrbela za svoje drevesce.

„Odpustite mi, gospod ritmajster, moja naglost!“ prosi Berta in povzdigne čarobno oko do ritmajstra, ki ves osupnjen gleda v živo podobo, ktero je tolikrat občudoval v sliki in ki se mu je tako globoko vtisnila v srce.

Zdaj prižvižga na vrt lajtnant s korobačem v roci, in ko zagleda gospodičini, predstavi se njima. Celo društvo se sprehaja po vrtu do mraka, potem gredó v salon. Julija se vsede h klavirju in igra odlomek iz „Rigoletto“ in potem zapoje tudi eno Schubertovo pesem. „Večkrat sem že slišal hvaliti Vaše narodne pesme“, spregovori ritmajster, ko je nehala Julija peti, „a iz Vaših ust bi še vse lepše donele, jaz sem poseben prijatelj narodnih pesem.“

Julija se lahko prikloni. „To Vam bo znabiti môgla Berta bolje ustreči.“ Berta je bila prec pripravljena in je zapela nekoliko naših pesmic, ki, če tudi znabiti nimajo umetno izdelanih napevov, vendar

človeku sežejo v srce, ker so prišle iz srca. Berta je imela čist in mil glas in je pela s posebnim čutjem. Ritmajster je kar strmel v njo in tudi lajtnant je ni mogel prehvaliti.

Ko pridete po večerji sestri v svojo sobo, sedele ste en čas molcé in ste se obžalovale, ker osoda ni bila prijazna njunim namenom. Obé je upanje goljufalo. Juliji bi se bil znabiti ritmajster dopadel, ali njegovo vedenje se ji je zdelo premalo gosposko, premalo viteško. Njej se ni dopadlo, da ogerski plemič presaja in cepi divje rože, če tudi le za kratek čas. Ona si ga je v domišljiji vse drugači izmalala. V tem obziru bi ji bil lajtnant bolj všeč, ko bi le ne imel tako mrzlega pogleda in ko bi ne bil tako razžaljivega ponašanja. Že to se ji je nepristojno zdelo, da je s korobačem in žvižgaje stopil pred nje in pozneje v salonu je ni našel besedice, da bi bil pohvalil njeno igro ali njeno petje. Sploh premalo govori, celi čas je slonel pri oknu, je držal roke v žepu in nekako zaničljivo je gledal pred se.

Tudi Berti so se podirali gradovi, ki jih je zidala v oblake. Baron Banfy ni lajtnant po njenem okusu, njemu bi se ne dala odpeljati. V prvem trenutku, ko ga je zagledala, rodila se je antipatija v njenem srcu proti temu človeku. Ritmajster je bil res mnogo mlaji, nego si ga je ona mislila, ali vendar ni bil tak, kot si ga je želela njena domišljija. Njegov glas ji je sicer segel v srce, njegovo uljudno vedenje se ji je dopadlo — ali bil ji je preresen. Za njo bi moral biti bolj lahek, bolj živahen in vesel.

„Da sem vedela, kaki so naši gosti, bila bi raji ostala pri teti v Jesenovcu“, spregovori Julija po dolgem molčanji.

„Ti se le šališ!“ Stokrat raji sem domá, kot v jesenovškem kloštru. Da me kdo namala, ne ostala bi ondi“, zagotavlja Berta.

„Pa kaj si našla domá? Lajtnant mi je zopern, da ti ne morem povedati in ritmajster — je tudi prav navaden človek.“

„Ali je vsaj prijeten in razgovoren ter ima nekaj blazega v sebi.“

„Kako more tak človek na vrtu delati, kot prost vrtnar, lepo te prosim!“

„Kdo mu bo to za zlo jemal, ako se v svojih prostih urah za kratek čas peča s cveticami? To je vedno znamenje dobrega srca.“

„Ali dobro srce se lahko tudi drugači pokaže!“

„Znabiti bi ti bilo bolj všeč, da pijačuje in kvarta pod gabrom, kakor lajtnant?“

„O všečnosti tu ni govorjenja! In potem, kako narobe okus ima! Je izobražen človek, pa se mu dopadajo te proste pastirske pesme!“

Te besede so pičile čutljivo Berto. „Kar se pesem tiče, to srce govori in ti veš, da se tudi meni dopadajo“, odgovori ji nevoljno Berta.

„Meni se zdi, da se bo tebi kmalo vse dopadlo, kar na ritmajstru vidiš.“ Pri teh besedah Julija sestro pogleda. Berta je umolknila, ni se htela s sestro dalje prepirati, ker bi je ne žalila rada, ali ritmajstru je morala vendar prav dati. Molčé ste se vlegle k pokoju.

Ritmajstra je Bertina podoba živo ganila. Kot svetli meteor je ta dekliška prikazen padla v njegovo dušo, ki je bila mirna, kot globoko gorsko jezero na soparen letni dan. En sam pogled iz krasnih Bertinih oči je vnel spet njegovo srce, v katerem je mislil, da je že davno potihnil ogenj mladih let.

V gradu se navadno življenje z dohodom gospodičinjim ni nič spremenilo. Lajtnant je menda čutil, da ni za to društvo, in je še pogoje nego poprej obiskoval svoje prijatle. Ritmajster se je pa še bolj držal doma, skor celi dan je bil v društvu gospé in gospodičin. Na vrtu so imeli vedno dosti opraviti. Zdaj je Berta imela kako dobro idejo, kaj bi se dalo še storiti, zdaj je kaj novega nasvetovala Julija, kateri se je ritmajster nehoté od dne do dne bolj priljubil. Ako niso bili na vrtu, sedeli so v salonu. Tu je zdaj eden, zdaj drugi kaj igral na klavir, ali je Berta kaj pela ali je ritmajster kaj bral, zvečer so se pa vsi šli sprehajat po vasi. Ali povsod je bil ritmajster duša vsake zabave. Posebno lepo je znal pripovedovati, Berta bi ga bila celi dan poslušala. Njegov simpatični glas ji je stresal dušo. Ako je sedela zraven njega, navdajalo ji je neko sladko čutje in neka dozdej neznana zadovoljnost mlado srce. Čutila je, kako moč imá ta mož do njenega srca, še preden se je sama prav zavedla; ljubila ga je že z vso strastjo prve ljubezni. Ali to čutje je pokopala v globočino svojega srca, nobenemu se ni upala razodeti. Ne oče ne mati nista nič posebnega opazila na svoji hčeri, da bi se bila kaj spremenila, le bistrovidna Julija je vidila svoji sestri na dno srca, in še poprej nego sama Berta je zapazila ona, kako nagnjenje kali v sestrih prsih.

Necega dne se odpelje Možina v opravkih v mesto, Julija ga je spremila, Berta je ostala pri materi. Bilo je deževno vreme, Berta je sedela pri svoji šivalni mizici, Mokošinyi nji nasproti, mati pa kot po navadi s pletenjem v rokah. Berta je prosila ritmajstra, da ji kaj pové od svoje domačije. Z živimi besedami ji je jel malati ljudi in zemljo, na kateri se je rodil. Njegovo posestvo leži na kraju tatranskih gozdov, kjer se začnô velike ogerske ravnine. Na eni strani se prostira neizmerna pusta; kakor daleč pelje oko človeka, ne vidiš drugega nego nebo in rujavo planjavo. Le redko so sejane „tanje“ in po teh dobravah dirja čikoš na neosedlanem konju za svojo na pol zdivjano konjsko čedo. Po zimi pa tulijo lačni volkovi, da se človeku duša v prsih stresa. Kakor je na to stran pogled enoličen in otožen, tako prijazen je na drugo, kjer se hrib za hribom dviguje; odzad stojé stari veličanski gozdi, v katerih sekira še nikdar ni pela. Ali

tudi pusta imá svoje lepote. Gorski sin ne vidi nikdar tako veličanstvenega solnčnega zahoda, kakor ga vidi človek na pusti vsaki dan. Kot ognjena krogla se pogrezne solnce na kraji puste, vse se blišči v ognju in zlatu, in nebo še dolgo gori v rudečem plamenu. Zdaj zapoje večerni zvon, mrak se spusti na zemljo, iz močvirja se oglašajo nočne tice, a iz samotne tanje se razlegajo žalostno divji glasovi iz ciganskih gosli in vmes se čuje vriskanje plešočih čikošev.

Berta je djala delo na stran, položila je roke v naročje ter je nepremaknjene očesa strmela v pripovedovavca. Njegov glas ji je bil danes posebno mil, neki čaroben ogenj je gorel iz njegovih duhaplnih oči in njegovo sicer blede lice je žarelo v lahki rudečici.

Med tem je solnce že davno zašlo, dan se je nagnil in v veliko sobo se je vlegel prijazni somrak, ki tolikanj dobro dé ljubečim srcem. Mati je tudi položila delo v naročje, je sklenila roke in je gledala na cesto, da bi znabiti ugledala moževo kočijo. Na ritmajstrove besede ni pazila, imela je s svojimi mislimi opraviti, na zadnje so se ji nevedoma zaprle trudne oči v lahkem snu.

„Vidite, gospodična Berta, taka je moja domovina“, tako je končal ritmajster svoj popis, „lepa in veličastna je v svoji enoličnosti in jaz jo ljubim iz vsega srca.“ — „Berta! ali bi je ne hteli videti, jaz bi jo Vam razkazoval!“ vpraša s sladkim, na pol tihim glasom, jo ljubeznjivo pogleda in ji neprevidoma podá roko.

„Oh da!“ vzklikne Berta radostno in stisne ritmajstrov roko. Ali to je trpelo le en trenutek. Kot blisk hitro umakne roko, vstane in gre iz sobe. Ko bi v sobi ne bilo že na pol temno, lahko bi bil ritmajster vidil, kako je v lica zapekla. Nekaj ji je reklo, da se je prenaglila, čutila je, da ni prav, da se je dala omamiti prevročemu čutju. Ritmajster je bil pa v tem trenutku najsrečniji človek na zemlji.

Kmalo potem se je pripeljal Možina z Julijo iz mesta. Berta je bila ves večer nenavadno mirna in tiha in se ni upala ritmajstru pogledati v lice.

Po večerji ste sedeli sestri spet v svoji sobi. Julija ji izročuje pozdravljanja mestnih prijatic, ji pripoveduje novice iz mesta, ali Berta je bila zmotena. Na videz jo je prav verno poslušala, ali v resnici ne besedice ni slišala. To je Julija kmalo zapazila in prec se ji je dozdevalo, kaj je spremenilo sicer tako živahno sestro.

„Kaj ti je, ljuba Berta?“ popraša jo s skrbnim in ljubeznjivim glasom, ter jo prime za roko.

Berta se ni mogla več zdržati, njeno mlado hrepeneče srce je vzkipelo, nekemu se je morala razodeti. Z obema rokama se oklene sestre in ji poljubljuje lice. „Ah Julija! jaz ga ljubim, ljubim bolj kot svoje življenje“, govori z zatopljenim glasom in položi glavo na sestrine prsi.

Julija je to že davno slutila, ali vendar ji je danes nenadoma prišlo to spoznanje sestre, ki je bilo tako rekoč še na pol otrok. Ali vendar ji ni hotla, ji ni mōgla ničesar očitati. Saj je sama dobro poznala te sladke bolečine.

„Umiri se Berta! Ne bodi dete! Ako je on tako vreden tebe, kakor si ti vredna njega, potem boš srečna.“ Tako jo tolaži Julija ter jo poljubi na čelo. Na to pokleknete obé pred razpelo k večerni molitvi in greste k pokoju. Ali Berta ni mōgla zaspati, tako tesno ji je bilo pri srcu, še pozno v noč je tiho jokala, samá ni vedila zakaj. To so bile solze veselja in britkosti — bile so solze prve ljubezni.

Berta se je od tega dne zelo spremenila; ni bila več tako brezskrbna in vesela, zdaj je ni razveselila vsaka še tako majhna stvar, kot poprej. Tiha in zamišljena je časih po več ur sedela pri svojem delu. Oče je imel zdaj o jesenskem času mnogo opraviti pri gospodarstvu in da si tudi je opazil nekō spremembo na svoji hčeri, vendar se mu ni zdela od posebne važnosti. Mati je imela bolj bistro oko, njej se je jelo dozdevati, kaj je vzrok te spremembe ali vendar še sama sebi ni prav verjela, tudi se ji ni varno zdelo Berto kaj dalje izpraševati, posebno ko je prišel glas, da bodo šli husarji kmalo odtod. Le toliko je skrbela, da hčeri niste bile sami v društvu z oficirji.

Vahtmajster je med tem vedno zahajal k Levki; skor vsaki popoldan je bil ondi in po gostem je tudi Miška seboj jomal. Levka je bila prepričana, da hodi samo zavoljo nje; le to se ji je čudno zdelo, zakaj neče z besedo na dan. Bil je sicer prijazen, ali Levki to ni bilo dosti, ona je vsaki dan pričakovala, da bo zastavil pametno besedo — ali v treh mescih nista dalje prišla kot prvi dan. Vahtmajster je to dobro previdil in je tudi vedil, ako bi Levka zvedila, da on ljubi Anico, da bi od tistega dne ne smel več čez prag. Le redko kdaj je imel priložnost z Anico govoriti, le z očmi sta govorila, k večjemu, če ji je časih na skrivnem stisnil roko — in ona ga je razumela.

Neki večer — bilo je ravno vseh svetnikov dan — je sedel kot po navadi vahtmajster z Miškom pri Levki. Drugih gostov nocoj ni bilo, ker ta dan je poseben praznik, posvečen spominu na mrtve in vsak ostane raji domá. Tudi v krčmi je bilo danes prav tiho, razun dveh vojakov so bili sami domači. Levka in Anica ste sedele pri mizi, posli pa po klopéh okoli peči, akoravno še ni bilo mraza. Pogovarjali so se samo o resnih stvaréh. Vahtmajster je pravil od nekega pajdaša in prijatla, ki je padel na Laškem in je tri dni poprej že slutil svojo smrt. „Svoji materi je pisal písmo, da ga bo čez tri dni zadela sovražnikova krogla. Pismo je izročil meni, rekoč, naj po njegovi smrti pristavim nekoliko vrstic in naj ga pošljem njegovi materi. Vsi

smo ga pregovarjali, naj si to misel izbije iz glave, posebno ker zdaj ni tako hitro pričakovati kacega boja. Ali vse je bilo zastoj. Tretji dan proti večeru se nenadoma pograbbijo naše in sovražnikove prednje straže — in mojega prijatla je svinčenka zadela v srce.“

Ravno je celo društvo umolknilo, kar se odpró vrata in v krčmo stopi stari Boltovec z glasnim: Hvaljen bodi Jezus Kristus! „Amen!“ se kot iz njih ust oglasé v društvu.

Boltovec je bil mežnarjev pomagač, imel je že blizo 60 let, pa je bil še trden kot hrust in, akoravno ni bil nikoli oženjen in ni imel otrok, rekli so mu vendar vsi: Boltovčev oče.

Mož je imel neznano miren in častitljiv obraz, nikoli ga ni nihče yidil, da bi se bil smejal. Od njega se je sploh govorilo, da ne pozna strahú in ni je ure, da ne bi bil imel opraviti na pokopališču. Ali če so ga časih hotli kaj izpraševati od strahov, nikoli ni rad govoril, le zamizal je, in nekako čudno kimal z glavó; ko bi htel reči: da bi vam htel praviti, vstajali Vam bi lasje po koncu.

Ko je danes odprl vrata in počasi stopil v krčmo, je Levko in Anico kurja polt spreletala, ker navadno je zahajal v drugo krčmo na koncu vasi.

„Kam je to zapisati, Boltovčev oče, da vi danes pridete?“ poprašga Levka.

„Truden sem, da me vse boli, včeraj in danes sem celi dan popravljal grobe in zdaj sem moral pa še za Dorico jamo kopati, ker nihče drugi ni hotel.“

„Kdaj jo bote pokopali, to siroto?“ uprašga Anica.

„Jutri zjutraj.“

„Ali za nocoj ste opravili?“

„Ne še, moram še iti v mrličnico k Dorici, da napolnim lampico.“

„Pa vas ni groza?“

Boltovec malo zamíži in se namuza, češ: menc strah!

„Pred kom bi ga bilo strah?“ pristavi vahtmajster. „Dajmo mir pokojnim dušam! Pomagati jim moramo z molitvijo, ali posvetnih zvez nimamo ž njimi.“

„Ti govoriš, kakor veš in znaš“, svari vahtmajstra Boltovec, ki je tikal vsacega človeka, ki je bil mlaji od njega, ako ni bil posebno velik gospod. „Čudne so te zveze, le malokdo za-nje vé in še za tistega, ki jih vé, bilo bi boljše, da bi jih ne vedil.“

Vse pričujoče je stresala groza, celo Miško je sapo k sebi vlekél, le vahtmajster je neverno in nevoljno zmajal z glavó.

„Le majaj z glavo. To je že star pregovor, da pri soldatu vere ne išči. Ali kar mi vemo, to vemo.“

Vahtmajster se ni hotel dalje o teh stvaréh razgovarjati, ali vsi drugi, da si tudi v strahu, bili bi radi kaj več zvedili, posebno Miška

je bil neznanu radoveden, le škoda, da ni znal z možem govoriti, akoravno je skor vse razumel.

„Se vé, da nima vsaka noč enacih moči“, pristavi čez nekoliko časa Boltovec.

„Današnja noč, to sem zmirom slišala, imá posebne moči“, pravi na to Levka.

„Levka! ti pametno govoriš. Kdor pozna skrivne moči nocojsne noči, lahko srečen postane.“

„Zakaj vi ne poskusite svoje sreče?“ veli vahtmajster.

„Kdo ti je rekel, da sem nesrečen?“

„Ali nevarno je se s tacimi rečmi pečati!“ vzdihne Levka.

„Kdor imá srce za to in Boga pred očmi, kaj bi bilo nevarno?“

„Pa kaj mora človek storiti?“ popraša hlapec plašno.

„Ti vem, da nimaš srca zato. — Ali če hočeš ravno vediti“ — pristavi čez nekoliko časa in hlapca ostro pogleda — „če hočeš ravno vediti, pa poslušaj: Kdor gre nocoj o polnoči na pokopališče in vzame prsti z novega še praznega groba v tistem trenutku, ko ob dvanajstih kladvo zadnjikrat udari in to prst potem nosi na srcu, temu se spolni vsaka želja.“

„Vsaka želja?“ popraša Miška, kteremu so se oči čudno svetile.

„Vsaka — ako ni proti sveti božji volji.“

„Meni se vse zdi, Miška, da tudi ti verjameš te marnje“, smeja se vahtmajster.

Miška menda ni slišal teh besed; grobar mu je nocoj to malo pameti, kar je je imel popolnoma zmešal.

Boltovec je pri zadnjih besedah vahtmajstra srdito pogledal izpod čela, ali rekel ni nič.

„A kdo bo vse to verjel!“ oglasí se spet hlapec, pa se kmalo popravi: „Znabiti je kaj res na tem, ali kdo bi hotel Boga skušati?“

„Verjemi ali ne verjemi, to je meni vse eno, ali kar vem, to vem.“

Pri teh besedah grobar vstane, ogrne plašč in položi denar na mizo. „Lahko noč, dobro spite!“ posloví se Boltovec in gre počasi iz sobe.

Vahtmajster je hotel ves ta pogovor na lahko plat obrniti, ali kar jih je bilo v sobi, vsi so molčali. Anica je šla prec z dekle spat, Levka je bila pa razstresena in Miška se je popolnoma zamislil.

Tudi vahtmajster plača in odide z Miškom.

Luna je lepo svetila, vojaka prideta tiho do vasi. Vahtmajster zavije proti županu, Miško gre en čas dalje, ko pa pride do Moharjevega skednja, vstopi se v senco in stoji mirno. Ko je pa slišal, da so se županova vrata zaprla za vahtmajstrom, zavije s trepečim srcem nazaj proti cerkvi.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenci na Ogerskem.

(Konec.)

Slovenci so srednje rasti ali gibčni, lasé imajo črne ali temne, nazaj začesané in z grebenom pripete. Barva njih polti je pri ljudéh po gorah zdrava, belordeča, po ravninah pa vsled vode pogosto bleda. Brado si na kratko strižejo. V telesnem oziru biva najslabejši ljud pri Muri v Melinci, Ižaku in Dekleši. Ženske so po goratih krajih jako krasne, šibke, vabljive postave in lepega lica. Svojo krasoto umejo zvečati z okusno obleko.

V življenji so kaj zadovoljni. Njih najnavadniša jed je: zelje, kaša, bob, leča, ajda, krapci, gibanica, po leti kumare z mlekom. Kruh jejo navadno ržén.

Svatbe in botrinje so navajeni prelepo obhajati.

Fantje nosijo po zimi kapo ali pa okrogel in nizek klobuk, modre hlače, suknen životnik (lajbič) in dolman, ki na-nj čoho ali pa mesto nje okoli Mure belo cifrasto kabanko obešajo; čizme imajo navadno z visocimi opetnicami.

Ženske nosijo po goratih krajih modro mentiko s črno kožušino, na ravninah pa temne barve; med tednom belo sukno, na katero okoli Rabce obešajo tako imenovani zobonj; na vrh glave nosijo bel robec, prevezan z rožički na rdeče izšitimi. Okoli Ujnice (Murske Sobote) nosijo pojasnike rdeče, modre ali zelene.

Dekleta nosijo kite na konci z rdečimi pantelci prepletene; suknje imajo prevezane z rdečimi ali modrimi pantelci. Ženske so navajene nositi se kaj čisto in osebe, v tem pogledu nemarne, karajo s prašanjem: „jeli je pri vas voda pogorela?“

Gledé na poljsko gospodarstvo gospodarji gornjih krajev gnojé zemljo ali s požiganjem jelovine, po tleh na okoli zložene, ali pa z zgnjitimi jelkovimi vejami (špiclino, spičevjem).

Najnavadniša žita pri njih so: rž, ajda, koruza, oves, proso; korun. Ajda rodi kaj obilno. Paša po goratih krajih je borna, travniki so od vode izprani in z globokimi jarki pretrgani, pa so za to slabi na tem; na boljšem so prebivavci dolin ob Rabci.

Najboljši del gospodarstva so vinske gorice. V gornatih krajih ima skor vsak gospodar vinograd. Vina so sploh dobra, ali najboljša okoli sv. Benedika, Kikeča, Bokrača in sv. Seburca (Biborca). Gospodarji so sploh tega mnenja, da vino medlobo odganja, pa je navada polagati si pod glavo trsje. Gorice so zasajene s sadnim drevjem, iz česar sadú slivovico žgo.

Kar se tiče rokodelstva, to je pri njih malo važno; nahajajo se le rokodelci za vsakdanje potrebe: kovači, bednarji (pintarji), lončarji, čišmarji in mlinarji. Fantje po zimi pletó koše, dolbejo korita in stružejo škafe.

Pri ženitbah imajo slovaškim enake navade. Mladenič dostikrat ne ve, ktere dekleta so mu roditelji za ženo izbrali. Kakor se pozvé, da so dekletovi roditelji privolili, gre snubec s starešino navadno v soboto na dekletov dom, podajo si roke in drugi dan so že oklici. Ohranila se je ta navada, da nevesta ne ostane v cerkvi, ker bi rodila gluho ali nemo deco. Čas med oklici hodi nevesta z eno ženo od hiše do hiše v domači in po sosednih vaséh in prosi „dari na pócijo“, pa dobiva lan, konoplje, platno in peneze. — Ko si ženin nevesto na svoj dom odvede, nastopi umivanje; zato prinese nevesta vode v posodi, in ko se ženin umije, podá mu čez posodo bríso, ali pri tem mora paziti, da jej snubec (brautbitter) vode po glavi ne vlije. Zvečer nevesta ženinu škornje sezuje in udari ga z vsako boto trikrat po nogah. —

Botrinjo obhajajo navadno teden po porodu.

Izmed plesov je navaden slovenski poskočnjak in štajarski zvtanec. Po leti ima mladina navado shajati se na odločeno mesto pred vasjo in tam popevati.

Kedar kdo umre, žalujejo zeló; zberó se vsi sosedje pa plačejo in molijo. Umirajočega po večkrat spirajo z vodo blagoslovljeno na sv. treh kraljev dan. O pokopu ljudstvo neprenehoma poje in pri Slovencih nad Rabco ostanete še po pokopu dve ženski pri grobu in plakaje pripovedujete življenje ranjega. Okoli Črnca dajo za pokojnika po 3 in po 4 tedne eno za drugim v cerkvi moliti; pri tej priliki delé siromakom darove, gredó na grob in tu klečé molijo za njegovo dušo.

Šole so zeló zanemarjene; narod nima ne enega prijatelja v tem pogledu. Večina njih duhovnih pastirjev se je odnarodila, narodu ni nagnjena; učitelji nimajo potrebne priprave in so slabo plačevani. Pri pošiljanji dece v šolo je ta neugodnost, ki jo imamo povsod: več vasi je daleč od šole; pa imajo za to navado, da ženske, ki umejo brati, otroke po zimi doma brati učé.

Po veri so Slovenci katoličani in luterani. Luteranstvo se je počelo sejati ob Muri okoli leta 1627; najbolj ga je podpiral vlastnik Szechy. Ali za sto let kesneje zmanjšalo se je dokaj število luteranov in več far se je povrnilo nazaj v naročje katoliške vere: fara Cepreška, Cankova, gornja Lendva. V prvih letih imeli so spoznavci oboje vere iste cerkve. Evangeljski Slovenci pa so bili v duhovnem pogledu tako zanemarjeni, da se je v celem letu komaj dvakrat evangeljski duhoven med nje pokazal. Leta 1825 še so v celi slovenski okolici imeli samo v dveh cerkvah orglje.

Želé zvedeti število vendiškega plemena vzal sem si čas in trud in število po šematizmih sestavil. Na podlagi tih podajam njih število takole :

V županiji Železni . . .	35.434
" Salanski . . .	17.758
" Simeški . . .	2.677
" Barananjski . . .	1.044
Vkup . . .	56.913

Po veri je a) katoličanov 44.960

b) luteranov 11.953.

Katoliški Slovenci imajo čisto slovenskih far 19, luteranski 4 čistoslovenske fare, a oboji več pomešanih. *)

V jeziku zadonajskih Venetov chrani se nam je čez stoletja stari slovenski jezik. Pleme to imenuje samo sebe Slovence. Jezik njih je po dozdanjem razvitku najbliže jeziku slovenskemu na Kranjskem, in stoji skoraj v sredi med slovenskim in hrvaškim. Hrvaščina je imela nanj vpliv ne samo po sosednem mnogovekem prebivanji, ampak tudi po dogodbah historiskih, družecih obe plemeni. Jezik ima več provincijalizmov, postavino okoli Mure cika po hrvaščini, gori dalje okoli Rigite udarja na štajersčino. Okoli sv. Jurja in gornje Lendve vlezle so se v slovenščino nekatere nemške besede. Za poskušnjo stavimo semkaj gospodovo molitev:

„Oča naš, ki si v nebesah, sveti se ime tvoje; pridi králestvo tvoje; bojdi vola tvoja kak na nébi, tak i na zemli. Krúha našega vsakdenšnjega daj nam ga dnes; i odpústi nam dugé naše, kak i mi odpúščamo dužnikom našim; i ne vpelaj nas v skušávanje, nego osloubodi nas od húdoga. Amen.“

In zdaj bi imel par besed o literaturi pregovoriti. Ali bog moj, ako najdeš klasek na ledini. Slovenci zadonavski nimajo ne knjig, nika li literature, dá, do Marije Terezije niso imeli še sv. pisma v svojem jeziku tiskanega. Leta 1780 je bil Nikolaj Kuzmič, duhoven pri sv. Benediku, prvi ki je evangelje na slovenski preložil, ktere je Jan Sily, Sabarski škof, natisniti dal. Po tem poti je nekaj duhovnov izdalo nektera dela cerkvenega obsežka, post. sv. pismo novega zakona 1771, gradual 1790, pogrebne pesmi, molitevna knjižica. Razun tega najde se le nekoliko šolskih in svatovskih knjižic. Od imenovanega N. Kuzmiča je prišlo razun evangelijev še na svetlo: molitvena knjiga, knjiga za betežne, veliki in mali abc-dar, katekizem, mala biblia,

*) Tudi v cerkvah Zadonavskih Slovencev imamo to žalostno skušnjo, da na voljo tako imenovane vladajoče inteligencije in iz koketerije k inšpektorjem, duhovni evangeljsko-slovenskemu ljudstvu po madjarski predignjejo, postavimo v Čekovci, v Košerici, v Trošnovu.

s čimer si je Kuzmič, zares pravi duhovni pastir, srečen spominek v svojem ljudstvu postavil, katero zares od roda do roda ime njegovo časti. —

Med tim — pripoveduje Košič — poprijeli so se mladi duhovni izobraževanja slovenskega jezika, hočejo pravilen jezik napraviti, in pišejo o različnih predmetih različne spise, in se med seboj tudi v domačem jeziku pogovarjajo. Tak ima Mihael Barla, evangeljski duhoven v kameni Alžbeti (kövágó Eorsi) v Salanski županiji, v rokopisu slovensko slovnico. Mi na to našim bratom, ki so z nami ene osode, s srčno radostjo kličemo: „Bog pomози k našej slozi!“

Želeli bi mi, da bi se naši zadanavski bratje pridružili k Slovencem ali pa k Hrvatom, katerih duhovna središča: Ljubljana, Celovec in Zagreb ogrevala bi s svojimi žarki mrzle doline duhov Rabe in Mure in zbudili duh zadanavskih Slovanov!

O čarovnih zeliščih. *)

(Spisal I. Tušek.)

(Dalje.)

III. Prišli smo zdaj do rastlin, prav za prav srečonosnih, ktere samo imeti je že dovolj, da doseže človek tako ali enako srečo.

Spoznali smo se že z najimenitnisima srečnima rastlinama starega in srednjega veka, s praprotnjo in z Adamovo glavo. Preostaja nam še pregled nekterih družih rastlin te vrste, ki so sledeče:

Bršljan (*Hedera helix*, *Epheu*) veljá posebno med slovenskim ljudstvom kot čudotvorna rastlina. Bršljanov venec, na vel'konočno nedeljo v vodo namočen in na glavo položen, stori, da je človek celo leto zdrav in vesel. Ako dé mlada žena bršljanovo listje prvo noč svojega zakona pod zglavje, da ga mož ne zapazi, ostane dolgo mlada in mož vedno zdrav. Zato opletajo z bršljanom tudi hišo, v kateri se obhaja svatovščina. Kdor pije na veliko noč pred solnčnim vzhodom bistro vrečno vodo iz bršljanovega bokala, ta ostane zdrav in močan celo leto.

Veliki koren (*Inula Helenium*, *Alant*) ima moč, da privabi dekletu, ki ga vrže v zakurjeno peč, zaželenega ljubčka.

*) Popravek. Na strani 84 v 3. redku od zgoraj naj se bere: Na ta vremenska zelišča itd. namesto: Na ta slovenska zelišča itd.

Sporiš (*Verbena officinalis*, Eisenkraut), neznatno zelišče, ki raste pogostoma kraj cest, po vaséh in po obdelanih mestih, veljá še zdaj pri nekterih narodih kot zdravilna in čarovna rastlina, posebno pa pri Perzijanih, Arabcih in Indijanih. Kristjanska vraža jej pripisuje posebno moč le, če je bila izkopana na veliki petek ali na sv. Petra in Pavla dan s srebernim ali zlatim dletcem. „Verben hilft dich sehr, dass dir die frauen werden hold, doch brauch kein eisen, grabs mit goldt.“

Mrežasti česen (*Allium Victorialis*, Allermanns harnisch) meček ali deveto srajčico (*Gladiolus communis*) in zlati klobuk (*Lilium Martagon*, Türkenbund) itd. so imeli na mesto prave adamove glave za močno obrambo zoper orožje, nesreče, uroke, hude duhove in strahove. Mazači so njih korenine ravno tako obrezavali, oblačili in drago prodajali, kakor Adamovo glavo. Vodo, v kateri se je kuhala deveta srajčica, dajale so slovenske dekleta nekđaj fantom piti, da bi se va-nje zaljubili.

Ceptec (*Platanthera bifolia*, Stendelwurz), med kukovice spadajoče, pogostoma rastočo rastlino so slovenske dekleta nekđaj zlo čislale. Pravile so, da znajo ž njim narediti fantom, da morajo vedno za njimi cepetati.

Zélena (*Apium graveolens*, Selerie) je še zdaj pri Grkih srečonosna rastlina in obešajo jo s čebulo in česnom vred v hiše pod strop in nad vežena vrata.

Špajka (*Valeriana officinalis*) prinese srečo in naredí človeka hrabrega. Dobila je svojo moč od todí, ker je rasla s praprotjo in z drugimi čarovnimi rastlinami vred pod Kristusovim križem.

Bela lilija (*Lilium candidum*) naredí, da imajo človeka ženske rade. Nabirati se pa mora, kedar stoji mesec z danico v biku ali v tehtnici. Lilijin sok in odolin (*Antirrhinum*) storijo, da človek vedno mlad ostane.

Cvet belega plučnika ali lokvanja (česki: lekno, *Nymphaea alba*), ki raste po ribnikih, je posebno močen čarovni pripomoček, ako je molil posebne molitve, ko ga je trgal. Posebno ga pa čislajo Slovenci. O binkoštih se dekleta ž njim kinčajo, in ktera o Janževem, kedar se kres kuri, ima lokvanj na glavi, omoží se, gotovo še tisto leto in rodi same lepe otroke. Tudi Čehi in Srbi so lokvanj zlo čislali.

Slovenske gospodínje so pekle nekđaj na večer pred božičem kuc — kruh. „Zdaj malo ktera še vé, katerih zelí je treba zmešati z moko. Posebno se radi jemljejo divji grah ali lot, beli lokvanj in perunični koren (*Iris*, Schwertlilie). Zató si teh rastlin po letu natrgajo in dobro hranijo. Ko kolač kuc-kruha gospodinja na loparji v peč porine, zmoli skrivno molitev, da bi vsi srečni bili, kateri jedó kuc-kruh, da bi žene imele vsikdar srečen porod, da bi krave in svinje se obredile itd. Ko je kuc-kruh spečen, položí se na tram, na božični dan ga jedó na tešče, tudi pokladajo posebne koščike živini. Tudi stari Litvani so poznali to jed, Rusi napravljajo to jed iz pšenične moke,

v katero zmešajo moke in sterdi. Hišni gospodar vrže na sveti večer žlico kucije proti stropu in če se rada tam prime, je to znamenje dobre letine." (D. Terstenjak, Glasn. IV. 17.)

Hribjo reso ali dev. Marije plajšek (*Alchemilla vulgaris*) so rabili nekdanj pri napravljanji zlata.

S pomočjo petka vtrgane vodene praproti (*Aianthum Capillus veneris*) morejo stare žene človeku priskrbeti ljubezen.

K dobri kupčiji pripomorejo:

Materna dušica (*Thymus Serpyllum*, Quendel); škrbinka (*Lapsana communis*), ako se trije njeni cvetni peceljni vsi skupej na istem mestu začenejo; trije na leve prsi pripeti cveti vodne zlatice (*Ranunculus fluvialis*) in trije cveteči latovi tratnice (*Poa pratensis*), pripeti na leve prsa pod zgornjo obleko,

Zimzelen (*Vinca minor*) mečejo slovenske dekleta v božični noči v potoke in prosijo, naj bi prišli fantje k potoku umivat se in zimzelen pobirat.

Rožmarin (*Rosmarinus officinalis*), vedno zelena rastlina, je znamenje ljubezni. Ženin in nevesta nikdar ne gresta brez njega v cerkev. Tudi mrliča škropijo z rožmarinovo vejico in mu dajejo rožmarin v roko.

Tudi lan je bil pri starih Slovencih bajevne moči. Vsaka žena, ki je imela srajco iz lanú, pripravljenega od bele žene, je lahko porodila, in fant, ki je nosil tako srajco, bil je na vojski varen vsake rane.

Pšenica. Po Pohorji na Štajarskem se med gostijsko večerjo podaja gostém s pšenico napolnjena skledica, iz katere vzamejo nekoliko zrnica ter jih pred ženina in nevesto potrosijo. Enaki običaji se nahajajo tudi sem ter tje pri drugih Slavenih.

Smreka je bila pri starih narodih znamenje rodovitnosti in rasti in tedaj v zvezi s službo boginje Venere. Nemci so pridržali še svoj „kristbaum“. Slovenci so imeli še ob času Valvazorja blizu Polhovega gradca veliko smreko, ki je imela moč, da je pomagala otrokom ali k hitri in zdravi rasti ali pa k smerti.

Detelja čveterolistna je srečonosna. Kdor jo ima, je vselej srečen v ljubezni, v igri itd. Posebno se pa čišlá, ako je vtrgana kresne noči.

Majoran (*Origanum Majorana*) vzame sebo slovenski fant, kedar gre snubit. Eno vejico vtakne za klobuk, drugo pa dá skrivoma dekli, da jo dene ljubici pod zglavje, ker „majoran srca veže“.

IV. Preostaja nam še pregled prav za prav čudodelnih rastlin, ki so bolj kakor vse druge v stanju, vrata odpirati, zaklade vzdigovati, zlato in bogastvo deliti. Sem spadajo:

Praproť, posebno pri Slovencih. Če kdo vidi denarje cvesti, mora hitro vzeti praprotnega semena in ga tam potrositi. Drugi dan bo lahko vzdignil zaklad,

Trobentica ali marjetica (*Primula veris*, *Frauenschlössli*), ki odpre zlato goro.

Pri Nemcih je bila zlo v čislu korenina, „Springwurz“ imenovana. Vé se pa ne, od ktere rastline da je bila. Pravijo, da jo le žolna pozná in dobiti vé; zato so jo imenovali tudi „Spechtwurz“. Da se dobí, treba je zabiti v drevesu luknjo, v kateri ima žolna gnjezdo takrat, kedar ima ravno mlade. Žolna ne more k mladim, vé si pa pomagati s tem, da gre po korenino in jo drži pred klin, ki na to skoči iz luknje. Zdaj je treba tiča splašiti, da spustí korenino, ki je neobhodno potrebna tatovom in tistim, ki kopljejo zaklade. Tatovi so zamogli ž njeno pomočjo si z nog spraviti najmočneje verige in odpirati najtrdneje ključavnice, samo z nogami so se morali dotikati tal.

Zató so pa imeli po vseh ječah posebne, gugalicam podobne priprave, v ktere so devali tatove, copernice itd., da bi ne mogli uiti s pomočjo te čudodelne korenine, ki bi si jo zamogli morebiti pridobiti. Še v 16. stoletji govorijo postave zoper čarovnijo o teh pripravah po ječah. — Nekteri mislijo, da je ta korenina jesenov koren (*Dictamnus*), drugi pa, da je od enega mlečka (*Euphorbia Lathyrus*).

Nemci so poznali še drugo čudodelno rastlino „Wunderblume“ imenovano, ki jo je dobil le, kdor je bil posebno srečen. Kdor jo je imel, temu je bil odprt pot do podzemeljskega zaklada. On ga je vzdignil, pa ako je pozabil svojo čudežnico seboj vzeti, izginil mu je zaklad in cvetlica za vedno.

Tu bi bilo še govoriti o bajevnici ali rudosledni palici, tej čudni pripravi za vzdigovanje zakladov, ako bi jo bili delali iz kake posebne rastline. Ker so pa jo narejali iz leskovih, glogovih, olševih in drugih rogovil, odtod se vidi, da se je gledalo bolj na to, kako se nareja in kako se rabi, kakor pa na to, iz kakšnega lesa da je.

Ni se sicer še popolnoma izgubila vera na rudosledno moč take palice, pa vendar bi bilo, hvalo Bogu, jih le malo, ki bi se ne posmehovali, ko bi jim jel pripovedovati, kako se taka palica pripravlja in rabi.

Do zdaj imenovane čarovne rastline so najvažnije; niso pa ne vse, na katerih čudne moči verjamejo ljudje. V preteklih časih bilo jih je pa še več, na ktere so ljudje zdaj pozabili, ker imajo večidel taka imena, da se ne more znati, ktere so to bile rastline, zato hočemo popolnoma molčati o njih.

IV.

Iz tega, kar smo doslej povedali, je razvidno, da se nobeni rastlini sami na sebi niso pripisovale čeznaravne moči, ampak le, če je bila posebno zrasena, o posebnem času utršana itd. Te in druge okolnosti so podelile še le tem in tudi zdravilnim rastlinam zaželeno moč.

Iz tega se vidi, kako je človek prav po otročje sam sebe sleparil.

Vsaktera čarovnija se oslanja, kakor je bilo že rečeno, na misel, da vladajo v naravi nekake višje moči, da, ako se te najdejo v različnih telesih, da je potem mogoče po svoji volji z unih pomočjo upotrebti navadne naravne moči. Največa moč čarovnikova je zaklinjanje duhov.

Kakor so mislili, da ima vsaka stvar posebna znamenja, na katerih se spozna, kateri duhovi jo vladajo, tako so tudi menili, da ima vsaka rastlina svojega duha. Ti rastline vladajoči duhovi so zvezde. Quot coelo stella, tot terrae herba. Sicut quaelibet stella suum spiritum, sic quaelibet herba suam stellam habet.

Te skrite duhove izklicati v višje, božje namene (čudeži) ali v posvetne (čarovnija) je samo mogoče s pomočjo vsaki stvari vtisnjenih znamenj ali z mazili, kadili itd. Le tako se more duh oprostiti, da pride človeku v službo.

Pri zaklinjanji duhov so se govorile prazne besede, ki nič ne pomenijo in delala se jalova znamenja. Mazali so se pa čarovniki tudi s posebnimi mazili in kadili, ki niso brez vsake moči. Gotovo je, da so za to jemali omamljive stvari, ki vzrokujejo omočice, fantazmagorije vsake vrste itd.; ktera pa zelišča in ktere rastlinske snovi so jemali, to nam ni popolnoma znano; kako pa tudi, ker je vsakemu zapovedoval lastni prid in strah pred kaznijo, da je molčal o vpotrebljenih rečéh.

Glava vse čarovnije je pa klicanje hudiča, ki na povelje človeka pride, da se norčuje z božjimi rečmi, da pomaga k najnesramnišim slastim in da škoduje ljudém. Več kot pet stoletij je hudoba rogovilil med ljudmi, dokler ga niso vgnali poduki duhovnov, večje in boljše poznavanje narave in njenih moči, in pa kazni posvetnih oblasti. Morebiti, kar svet stoji, ni človek svojega bližnjega grozovitneje kaznoval, kakor so kaznovali čarovnice.

Tudi pri čaranji so se rabila posebna zelišča in posebne rastlinske snovi. Tu hočemo še te, kolikor je mogoče, pregledati in skušali bomo tudi zaslediti, koliko in kako so pripomogla k zmešnjavi pameti, ki je podloga vsaktere čarovnije.

Večidel so se rabila kadila in mazila, ki so bila narejena mnogokrat iz popolnoma nedolžnih zelišč, časih pa tudi iz taci, ki vzrokujejo radost, prazne sanje, kratko norost in tudi divjo jezo. K prvim se prištevajo: veliki koren (Inula Helenium), metlika (Artemisia vulgaris), pelin (Artemisia Absinthium), navadni rman (Achillea Millefolium), lesičnik (Lycopodium clavatum), omeljine jagode (Viscum), itd.; med poslednjimi jih je nekoliko, ki imajo posebno omamljive lastnosti, kakor: zobnik (Hyoscyamus niger), volčja češnja (Atropa Belladonna), pasja smrt (Aconitum Camarum). Za kuhanje mazil so jemali: sporiš (Verbena officinalis), govšec (Mercurialis), natrešk (Sempervivum tectorum), lesičnik, zobnik itd.

Kako so ljudje sami sebe sleparili, vidi se iz tega, ker so mislili, da te zelišča niso sicer za nič, ako se ne trgajo posebnih dni.

Čarovnija, ki se je izcimila iz vednega boja kristjanstva zoper poganstvo, dobila je v srednjem in v začetku novega veka največo svojo moč. Bolj kakor vse sežiganje čarovnic je pripomoglo k popolnoma njenemu zadušenju to, da se je bila popela na stopnjo tako visoko, da je zrušiti morala sama sebe, kakor vsaka vera na čudeže.

Če človek bere to, kar se nam je ohranilo o zaklinjanji hudiča in o čarovniških pravadah, kake mnenja so zdravniki dajali, kako so sodniki preiskovali, kako svojevoljno so sodili in kako neusmiljeno so kaznovali: tako mora pripoznati, da so k obdržanju te sramote človeštva pripomogli tisti, ki bi že po svojem stanju morali biti bolj pametni.

Marsikteri dokaz bi se dal povedati, pa dovolj naj bo samo eden:

Pet ali šest žensk so v Lindheimu strašno mučili, da bi pripoznale, da so na pokopališču res pred kratkim izkopale mladega otroka in ga skuhale. Ko ni bilo drugače, pripoznale so res, se vé da samo zato, da bi nehali jih tako strašno mučiti. Mož ene teh sirot je vendar dosegel, da so odkopali grob v pričujočnosti duhovna in več prič. Dobili so res otroka nepoškodovanega v grobu. Fanatični preiskovavec pa je rekel, da je nepokvarjeni otrok le zaslepljenje hudičovo, in da pripoznanje žensk več vredi, kakor pa to, kar kažejo oči, in da, ker so vse pripoznale, morajo se vse sežgati v čast trojedinega boga, posebno pa še zato, ker je zapovedano sežigati čarovnice. In res, sežgali so jih. Horst. Zauberbibliothek. II. p. 374.

Za čaranja so se rabila povsod mazila, kadila in praški. Mazali so se ali po vsem telesu, ali pa le pod pazhama.

Kakšina so prav za prav bila ta mazila, to je skorej vsak sodnik drugače zvedel. Pravili so, da so zelena, bela, črna ali modra; da nimajo nikakoršnega duha, ali pa da smrdijo; da so strupena, ali pa ne, ali pa oboje, po tem, ali jih imá čarovnica ali pa sodnik v rokah.

Kaj več o narejanji čarovniškega mazila nam pové Busek (Actum den 29. April An. 1656). Na vprašanje, iz česa se dela čarovniško mazilo, odgovorila je čarovnica: „Aus den Hostien, welche sie und alle Hexen beim Abendmal in der Kirchen aus dem Mundt genommen, in der Hand behalten, dem Teuffel beim Hexendanz geopfert und solche nachgehends wieder von Ihme bekommen, den beiligen Wein empfangen sie in der Kirchen in gedanken auch ins Teuffels nahmen. Sie P. Beklagtın seye da bevor umb ein Kindt kommen, das habe sie auch dazu gebraucht, die Scheiden Moellerin, die Butsh, des Herrn Fraw haben die Salben helffen kochen.“

Vse to, kar so čarovnice pri sodbah izpovedale o narejanji in o porabi mazil, gotovo ni popolnoma zlagano. In če se okoliščine dobro prevdarijo, je še celo verjetno, da mazanje z mazili, narejenimi

izmed ostalega tudi iz strupenih in omamljivih rastlin, je moralo človeka tako omamiti in vpijaniti, da je res mislil, da leta po zraku, da pleše itd. Vsled te pijanosti so se mu sanjale najprijetnije in tudi najstrašnejše reči. Le škoda, da gledé tega ne moremo nič gotovega reči, ker niso sodniki skorej nikoli ukazali, da bi se jim taka mazila pokazala. Pozabili so pa vselej zapovedati, da naj se kdo v njih pričujočnosti namaže, da bi tako videli kake posledice bi imelo to mazanje. Preiskovali tudi niso, iz česa da so bila sestavljena ta mazila. Iz tega pa, kar pové J. Wierus „de praestigiis Daemonium“ Lib. III. C. 17., previdimo, da so se res jemali za ta mazila razun mnogo neškodljivih rastlin tudi vselej sokovi omamljivih zelišč. Večidel so vpotrebili: omotno ljuliko, pikasti mišjek (*Conium maculatum*), veliko trobeliko (*Cicuta virosa*), smrdljivo salato (*Lactuca virosa*), norico ali volčjo češnjo, zobnik itd. Da je pa vinska pijanost tudi mnogo prizadjala k sanjam, katerih so se ljudje pozneje bolj ali manj živo spominjali, to se ume že samo po sebi.

Zraven pa tudi ne smemo pozabiti, da je v tistem času (od leta 1689—1690 so samo v Gleichenbergu na Štajarskem 39 čarovnic pomorili) nevednost in vražna vera videla v vsaki grbasti babi čarovnico. Še vé narod kazati mesta, kjer so v največo sramoto svojega stoletja sežigali dozdevne čarovnice; brati pa ne moremo iz brezdušnih zapisnikov stok in jok in notrenji boj nesrečnic, ki slečene do edine srajce in privezane k lestvi pod vislicami so bile z vsakovrstnim trpinčenjem prisiljene, da so pripoznale styari, od katerih se jim še nikdar sanjalo ni, ali od katerih so le v brezumnosti kdaj blodile.

Iz enacega pripoznanja vseh teh sirot se dá celo soditi na to, da so jim dajali sodniki posebna uprašanja, imenovali posebne osebe in trpinčili jih toliko časa, da so odgovorile vse, kar je ravno sodnik hotel. Iz vsega se vidi brezumje, premetena neusmiljenost in krviželjnost tedajnih kaznovavnih sodnij.

Zanimivo je, da slišimo kaj več, kaj so te sirote pripoznale, da si je skoraj vse jako nedoločno.

Vse te nesrečnice pripoznajo, da je hudič prišel k njim, ko so bile na polji, ali ko so listje grabile, ali gobe nabirale. Vzrok nje-govega prihoda je bila njih žalost, skrbi, revščina itd. Žena, s katero mož grdo ravna, fje mislila si v hudiču tolažitelja, revež pa vedno pripravljenega dobrotnika. Vselej hudič žalostnega nar poprej tolaži in mu obeta vse, kar si koli poželi, prijetno življenje brez vseh skrbi ild., potem ga pa odpelje v megli.

Hudiča popisujejo, da je lep mladeneč, ali da je imeniten gospod v črni ali rjavi, baržunasti suknji, redko kdaj le, da je razcapan berač ali pa kmet. Le nektele krati je zala dekle ali mlada deklica s črnim klobukom. Mnogokrat se pokaže v podobi črnega psa ali priliznega mačka, spremeni se pa kmalo v imenitnega gospoda. Govori

vedno skoz nos, le težko razumljivo, „on noslja“, na čemur se najlože spozna.

Na ono obetanje sledijo zdaj koj njegove tirjatve, ker zastonj ne storí nič. Med temi je najprva, da se tají sveto Trojstvo in da se mu duša zapiše; če pa tega ne, saj duša kterega otroka, kar se tudi vselaj brez ovinkov privoli. Časih pa hudiču zapisani pozabijo svoje prisege in imenujejo po naključbi sveto Trojstvo, pa dobijo koj zausnico od nevidljive roke.

Navadno odpelje hudič take osebe v megli na kako razpotje, kjer se dobro jé, pije in pleše itd. Čez nekoliko ur so pa spet kje v kakem znanem kraju, od koder lahko morejo domú. Časih jih pa odpelje ali odnese na kak bližnji hrib. Do tje ali jahajo črnega konja, ki ga je hudič sabo pripeljal, ali se pa ž njim vozijo v vozu, ali pa letijo v podobi vrana ali kregulja.

Na teh višavah je vselej prav veselo. Tu se jé, pije, pleše, vse v velikem šumu. Vsaka je pravila, da je bilo pri njenem prihodu že mnogo ljudi tam, neznanih in tudi znanih. Gorjé pa tistemu, ki bi ga zdaj imenovala pred sodbo. Mnogokrat se je zgodilo, da so štiri čaravnice, in še več, trdile o isti osebi, da so jo vidile tam.

Miz je vselej več, vse lepo pogrnjene. JEDI je mnogo in dobrih; tu se jedó vsake vrste pečenke, goveje meso, klobase, ribe, raki, bobi, zelje, repa, štruklji, žganci, pečene gobe, vse v cinastih posodah (najiminitnejih onega časa). Vedno dovolj je tudi vina, ki se toči iz kake bukve ali hrasta in pije iz srebrnih čaš. VINO točijo moški, v kuhinji imajo pa opraviti samo ženske. Vse jedi so dobre, pa, kar je čudno, nasitijo ne *); ravno tako vino vpijani sicer, pa je mnogokrat vodeno, ne posebno dobro, ali pa ima še celo kak poseben okus.

Med plesom godejo godci na gosli, piščal, bas, trobente itd. Čez nekoliko ur, večkrat tudi popred, je konec pojedine. Hudič vzame zdaj vse v svoj voz in jih odpelje. Postavi jih na tla v kakem gozdu, na kakem travniku, na kakem razpotji ali mostu, in vsega je konec; ali pa se lotijo zdaj najiminitnejšega dela, narejanja toče. Nam so znani zdaj bližnji in daljni vzroki toče, takrat pa niso bili; ker pa človek hoče znati vsake prikazni vzrok, je pa rekel, ker boljšega ni vedel, da delajo točo čaravnice, kar je tudi mnogo sirot s trpinčenjem prisiljenih pripoznalo pri sodbah.

Žali bog, da najmanj dve tretjini naših priprostih ljudi še zdaj to verjame.

Za dokaz samo sledeče: Blizo mojega rojstnega kraja je pred dvema letmi kmet, viharju streljaje, odstrelil čaravnici v oblaku pečo, da je padla pred njim na tla! Trdi tudi, da je bilo od Mladega vrha

*) Navadni občutek vsacega gostovanja v sanjah.

do Lubnika nad Loko 33 čarovnic v oblacih takrat, ko je unega leta toča pobila okoli sv. Lenarta. Polovica ljudi mu trdno verjame, pametnejša polovica pa kima z glavo in pravi: Morebiti je vendar le res; saj je Bogu vse mogoče, zakaj bi mu tedaj ne bilo tudi grešne ljudi kaznovati s tim, da dopušča čarovnicam točo delati!

Pred tremi leti pomladi je okoli Radeč na Dolenskem enkrat toča bila. Po viharji pride k hišam neke tamošnje vasi popolnoma nago dekle, ki pripoveduje, da je bila sinoč pri tej in tej ženski, ki jo je potlej vzela seboj v megle; danes pa da bi bila morala tam delati točo, in ker tega ni hotela, da so jo razkačene čaravnice slekle do nazega in pahnile na zemljo. Se vé, ljudje so planili nad uno staro revo, ki je bila že poprej pri njih na sumu, da se peča s čaranjem, in o kateri je hudobna dekle bog vé zakaj tako legala. Vbili bi jo bili, da je ni rešil tamošnji predstojnik W. s tem, da jo je zapreti dal in toliko časa zaprto imel, dokler se ni razkačena kmečka kri malo potolažila.

Ako bi se bilo to dogodilo pred kacími 200 leti, imel bi človeški rod eno sežgano čaravnico več na vesti.

Pravijo pa, da se toča dela takole: V kad se nameša vode in snega. Iz tega se gnjete z rokami sodra, ki je od začetka črna, ki se pa pozneje spremeni v bele kuglice. Pri tem ima vselej mnogo opraviti blagoslovljena hostija, ki so jo te nesrečnice pri obhajilu iz ust vzele, oskrunile in prihranile, da jim zdaj spreminja kamenje v led. Tako napravljeno točo poberó potem v jerbase, mehove, predpasnike itd., da jo sejejo po zraku leté. Nazadnje se čaravnice vsedejo na kako znano polje in gredó domú. Mnogokrat se pripeti, da so potem delj časa tako bolehne, da morajo ležati v postelji.

Te čarovniške pojedine so večidel po letu med žetvijo, pa tudi druge čase, še celo pred pustom.

(Konec prihodnjič.)

Milotinke.

1. Slavec.

Ko je stvaril Bog vse živalde na zemlji, da bi bile človeku priče večne modrosti in dobrote, smele so si vsaka en dar sprositi.—Oroslan je prejel moč nad vsemi zvermi, kača strup v svojo brambo, žlahtni konj brze noge, lesica prekanjenost, orel bistro oko, pav lepo obleko itd. Slednjič priletí drobní slavček pred božji prestol: „Ne mika me ne moč ne lepota, prosim ta pa za gladek glas, da bom čutila svojega sreca v mile pesmice zlival in vsemu stvarjenju tvojo slavo oznanoval.“

„Moj ljubček“, odgovori mu Vsegamogočni milostljivo, „modro si si izvolil, modrejše od vseh drugih stvari. Zato pa ti podarim vir melodij, ki je odmev une pesmi, katero čisti dubovi v mojem svetišču noč in dan prepevajo.“

In hvaležen je slavček zletel v gaj, kjer ti vsako novo leto v mičnih harmonijah slavo vsegamogočnosti prepeva. Gomišlak.

Slovníške drobtine.

III. Znana reč je, da se pri glagolih trpna oblika daje izraziti s pristavkom zaimka se, ki v tem primeru opravlja službo nemškega man, francoskega on, laškega si.

Ne vem pa, ali učí ktera slovenskih slovníc, kdaj se to ne more zgoditi, in ker sem časi zapazil, da se pri nas ali tudi med Hrvati na to stran greší, naj tukaj postavim opombo, da se gori omenjena raba nikakor ne prilega povračavnim glagolom, ker jih že tako spremlja vedno zaimek se (ali si), ponavljati ga pa blagoglasje ne dopušča.

Tudi Metelko pravi v svoji slovnici, da se pri povračavnih v takem primeru najraje prideva za subjekt beseda: človek; ne izrekuje pa, kakor bi trebalo, na ravnost pravila, da se povračavni glagoli po tem načinu ne prestavljajo na trpno obliko.

Daljega dokazovanja ni treba, kdor količjak pomisli, precej bo pritegnil, da ni prav sledeče nemške stavke tako sloveniti, n. pr.: man gebe Acht, dass man sich in der Kirche wohl verhalte = pazi naj se, da se v cerkvi lepo vede; man hat sich dem widersetzt, dagegen erhoben = ustavljalo se je temu, vpiralo se je; man hat sich entschuldiget = izgovarjalo se je; wenn es heiss ist, schwitzt man = v vročini se poti itd. V vseh teh slovenskih stavkih se pogreša subjekt.

M. C.

Srbske prislovice.

Благо томе, коме Бог помага.

Бог не плаћа сваке суботе.

Вино и мудрога побудалн.

Мудрој глави јелно око доста.

Besednik.

Na Dunaji mesca sušca ♂. — Iz vseh slovanskih krajev nam odmevajo veseli glasi, kako lepo se je obhajal god in praznik slov. aposteljnov, sv. Cirila in Metoda. In letos se godí toliko slavníše to obhajanje, ker je tisočletnica. Da tudi mi Slovenci nismo zaostali, velikoveč da se je povsod kolikor mogoče praznično obhajal ta spomin, je pač živ dokaz, da tudi Slovenci slavna sveta moža po vrednosti cénijo in njuno blagovito delovanje spoštujejo. Zares lepo znamnje, ki ga je stavila sama hvaležnost! In res, kdo bi mogel pri tem slavljenji zastajati? Ker smo pošteni in pravi katoljčani, zató smo jima iz srca hvaležni, ker sta prednikom našim in tedaj tudi nam prinesla luč sv. vere in ž njo omiko in ključ do više izobraženosti, in ker vemo, kaj je narodni jezik in njegova obveljava v javnem življenji, zató smo jima prisrčno hvaležni, da sta nam ga tako rekši ohranila, da sta mu velikoveč toliko čast pridobila, da se je smel z latinskimi in grškimi pri cerkvenih obredih rabiti! Pa še iz družega ozira bo letašnje obhajanje za nas Slovence imenitno in bode znamnje neizrečene hvaležnosti, ker se je temelj postavil slov. matici, napravi na vse strani imenitni in važni za omiko naroda in jezika. Bog naj podelí potrebnega blagoslova! Ali ob enem mislimo in želimo, da bi tudi gledajoči in slepi nasprotniki vedno bolj pravično našo reč spoznavali in se enkrat presojam odrekli, ki nikamor ne kažejo.

Po pravici je že nekdó potožil, da se še ljublj. deželni zbor nič ni pečal s šolskimi zadevami, razun zadnje dni nekaj malega v zadevi vstanovitve više realne šole v Ljubljani. Drugot se je že marsikaj o tej in drugi zadevi reklo, posebno se je dunajski dež. zbor mnogo s šolskimi rečmi pečal. Sklenil je vstanoviti še eno višo gimnazijo in 4 realke, ker je prevedil, da jih dežela potrebuje. In zares, pri šolah tudi ni treba varčnosti: ali ob enem je tudi potrebno, da se vstanové dobre in da imajo dosti pripomočkov in dohodkov. Nadjamo se pa, da bodo zbori tudi v slovenskih krajih, kolikor moč, svoje storili in šole sčasoma tako vstrojiti si prizadevali, da bodo narodu na vse plati koristile, ker le potem jih bo mogel vsak prav ceniti in v svoj prid obračati.

Razun žurnalistike se tudi sploh druga literatura med Slovani lepo razcveta. Na Češkem se posebno živo gibljejo ter obdelujejo vse mogoče dele književnega polja, kakor so zgodovinsko, naravoznansko, klasično in druge. Lepo število učenih narodnih mož tolmači z zedinjenimi močmi stare in nove klasikarje. Njih imena so nam

porok, da bodo tudi prevodi klasični. Oče Palacky ima tudi lepo krdelo razumnih učencev in naslednikov, ki s pridom obdelujejo zgodovinsko polje, in slavni Rieger se trudi z izdelovanjem velike enciklopedije „naučnega slovnika“. In kako je razširjena njih publicistika!

Tudi pri Hrvato-Srbih je močno gibanje zaznati. Razun mnogo dobrih časnikov se semtertje marsiktera nova knjiga na dan prikaže in na vse strani dobrotljiva roka „ljubimca hrv. naroda“ tudi tu blagoslov deli. Da bi se veliko nasledovavcev zbudilo!

Še nekaj z žalostjo spominjam, in to je vedno kavsanje med hrvaškimi in srbskimi publicisti zavolj imena in jezika njihovega. Res da nič nimamo od tega,—ali želeti je v splošni koristi, da se to pričkanje končá; iz srca jim nasproti kličemo: zedinite, spravite se, da se skoraj o drugej imenitniši stvari pomenkovanje začne, ako zares želimo in hočemo kdaj do književne edinosti priti. Sreča Vam!

Njih Velič. svitli cesar je tudi že potrdil, da se vstanovi jugoslavenska akademija v Zagrebu. Z veseljem pozdravljamo in naznanujemo ta dokaz ces. milosti, ki bode vir dušne omike vsem slov. bratom na jugu.

Naj še tudi povemo, da je svitli cesar blagovolil utemeljiti muzeum za avstr. umetnost itd., po izgledu londonskega kensington-musea, v ktereга pridejo umetni izdelki itd. iz vseh avstr. krajev, in kamor bo mogel vsak gledat in študirat priti, komur je mar za izobraženje in umetnijski sploh. Čeli so že lani, iz Londona prišedši, kaj takega v Pragi osnovali. Ni nam pa zdaj znano, kako in kaj je ž njim.

* Kakor so drugod bodo brž po veliki noči tudi celovški gg. bogoslovci praznovali tisočletni god sv. aposteljnov Cirila in Metoda s sv. mašo, s petjem in z govori v raznih slavenskih narečjih. Slava jim!

Listnica.

Z dovoljenjem čast. darovavcev (če še trije gospodje do srede tek. mesca drugače ne odločijo) se nakupijo za unkrat omenjenih 38 gld. sledeča dela: 28 izt. „Viljema Tella“, 8 izt. „Babice“, 16 izt. Virgiljevega „Poljedelstva“, 16 izt. „Kritona in Apologije“, 8 izt. „Ksenofontovih spominov“ = 76 bukev, ki se med dijaško mladino tako razdelé, da dobí mariborska, celjska, ljubljanska, novomeška, goriška in celovška gimnazija vsaka po 10, graška in tržaška pa po 8 del. — 11. vezek „Cvetja“ je bil že razposlan; 12. vezek, ki obsega konec Virgilj. „Poljedelstva“ in polovico Sofoklovega „Ajanta“, razpošlje se kmalo po veliki noči, drugi oddelek „slovenske slovnice“ pa prihodnjega mesca. — G. J. I. F. Kmalo se porabi. — G. M. T. Hvala; več s časom pismeno. — G. L. G. P. Veselilo nas bo; v kratkem se natisne. — G. F. Š. Natisne se; več pismeno. — G. Drag. Š. na V. Zgodilo se bo po Vaši želji; nekaj prihodnjič; prosimo še kaj enacega. G. J. N. v C. Ne more se natisniti, ker je že vse znano.

Nove pismenke še niso prišle; pričakujemo jih vendar za trdno tekočega mesca; potem se bo „staroslovenska slovnica“ redno nadaljevala.

Natisnil Janez Leon v Celovcu.